

Tarihimizde Ağaç ve Yozgat Yöresindeki Ulu Ağaçların Öyküleri

Allah'a dua et, düşman tırpanı
Devlet ağacını yolmasın, anne.
İ. Alâettin Gövsa

Yılmaz GÖKSOY

Beşikten mezara kadar muhtaç olduğumuz ağaçla ilgili olarak, tarihin derinliklerine inildiğinde, atalarımız hayal güçlerini çalıştırarak ağacın kutsallığı ve önemine değinen pek çok efsane ve menkibe meydana getirmişler ki, bunlardan birkaçına göz atacak olursak;

İslamiyetten önce, Türk efsanelerinde, küçük bir adacık ortasında bulunan bir ağaç kovuğundan insanların türemiş olduğuna inanılırdı.

Yakutlar'a göre dünya sekiz köşeli idi. Ortasında kutup yıldızına kadar uzanan bir ağaç vardı. Bu ağaca Demir-Kazık derlerdi.

Altay mitolojisine göre de, gök yüzüne doğru çok büyük bir çam ağacı yükseliyordu. Göklere delip geçen bu ağacın tepesinde ise, Tanrı Bay - Ülgen otururdu.

Yakut Şamanlarının her birisinin bir ağacı vardı. Gençler Şaman olma-

ya niyetlenince, hemen bir ağaç dikerler ve bu ağaç büyüdükçe de rütbeleri artardı.

Taba devletinde, ölü gömüldükten sonra büyük bir tören yapılır ve ondan sonra da, büyük bir kayın ormanı dikilerek ağaçlar yetiştirilirdi.

İran'ın Türk - Moğol hanlarından Gazan İlhan Müslüman olduğu halde bir ağacı, bezlerle bezeyip etrafında oynayarak adak adamıştı.

Dede Korkut'da Uruz'u asmaya bir ağacın dibine götürdüklerinde, Uruz Bey'e ağaçtan medet umdurmuştu.

-Ağaç ağaç dersem arlanma ağaç!
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç!

Musa Kelimin asası ağaç;

Büyük büyük suların köprüsü ağaç;

Şahı merdan Ali'nin Düldülünün

eyeri ağaç;

Zülfükârın kını ile kabzası ağaç;

Er olsun, avrat olsun, korkusu ağaç;

**Başını alıp bakacak olsam başsız
ağaç;
Dibini alıp bakacak olsam dipsiz ağaç;
Beni sana asalar, taşıma ağaç!**

Günümüzde söylenen «kaba ağacın gürlemesi dal ilen,/Koç yiğidin gürlemesi yar ilen» tekerlemesinde atalarımızın ağacı, dalıyla, yaprağıyla ve köküyle birlikte yanı kaba (ulu) olarak ele almalarından gelebilir.

Köy halkının dış ağrısının geçmesi için çivi çaktıkları, Musabeyli köyü mezarlığındaki ağacın bir kış gününü cinsini sordüğümüzde Karakol Komutanı Assubay, kayın olduğunu söylemişti ki «altın yapraklı kayın ağacının, Türk inançlarına göre, Hayat ağacı kabul edilişi ve anılan ağacın mezarlıkta bulunması ilginç bir anıam taşımaktadır.

Yakut Türkleri'nin kara çama verdikleri önemi, korunarak bu güne kadar gelmesi sağlanan Yozgat'ın kara çamlardan oluşan çamlığında izliyoruz ve öyküsünü şöyle dinliyoruz. «Bazı evliyaların ağaçları muafaza ettiği inancıyla, bir ölüye gösterilecek sevgi ve saygının en açık maddi delili onun yattığı yeri ağaç ve çiçeklerle süslemek olduğuna inanan atalarımız Yozgat'ın gözünden esirgediği ziyaret ve piknik yeri olan çamlığı, tepesi üzerinde yatan Sarı Baba'nın hatırasına hürmeten bırakıldığı» şeklindedir.

Yine Yakutlar'ın Turuu dedikleri kara çamın Tanrı'nın çocuklarının hepsi de dallarına saklanıp himayesine girmeleri efsanesini değiştiren halkımız» yitirdiği sevgilisi Elif'i Karacaoğlan'a Yozgat çamlığının yerinde arattırır, hiçbir ağacın olmadığı bu yere bir çam diktirir ve «Dilerim Tanrı'dan çamından çam üresin, Yozgat'ın tüm aşkıları kavuşsun, sarı saçlı, yeşil gözlü kızları olsun» duasını yaptırır ve çamları üreterek bu günkü çamlığın oluşmasını bu efsaneyle kaynaştırmak ister.

Ağacı, hep koruma mı olmuş? Ne yazık ki hayır. Evcî köyünde kesile kesile tükenen ormandan kalan üç ulu

kambur çam ağacı korunabilinmiş, Recepli korusundaki aynı sayı ve nitelikteki çamlar devrilmesin diye destekler yapıldığını görmüştük.

Aydoğan köyündeki yarlara tutunmuş iki çam ağacı da, eskiden ormanlar içerisinde dereye su almaya gelen kadınları vahşi hayvanlardan koruma bakımından silahla beklenildiği günlerin acı hatırası olduğunu göstermek için yaşam savaşı verirken, bu garip ağaçlardan birinin köküne kadar ulaşılmadığından başı kesilmek suretiyle istek yerine getirilmiş.

Adamın birinin kaybolan camızlarını (manda) bulamadığından, yaktığı ormandan kaldığı rivayet edilen ve gençlerin askere gidiş ve dönüşlerinde dibine para bıraktıkları ulu çamlardan biri de Sarımbey köyündedir.

Eski Türk kültüründe, meyveli ağacı, meyvesize tercihi olarak dut ağacını görüyoruz. Diktikleri Kara çam ağacına yıldırım düşünce yerine dut dikilmesi ve Yozgat'ta da, bahçeye çam dikmenin uğursuzluk getireceği inancı aynı doğrultudadır.

Kaptanı Derya Bozoklu Kara Mustafa Paşa'nın yaptırdığı camiin bahçesindeki Divanlı köyündeki, askere giden gençlerin de gövdesine çivi çaktıkları dut ağacının camiin yapılışıya yaşıt olduğu söylenir.

Yörüklerde de, Kara dut ağacı kutsal ağaçların başında gelir ki, Çekerek'in Kurdağılı köyündeki terk edilmiş İslami bir mezarlığın kenarındaki ulu dutlukta sunduğumuz aşağıdaki dörtlükte de dile getirildiği gibi, mezarlıkta oluşu bir rastlantı olması gerektir.

**«Mezerine dut diktirdim
Gurban olan dallarına
Nazlı döndüm can veriyö
Bak döndümün hallarına»**

Meşe ağacının da kutsal ağaçlar arasında yer aldığını görüyoruz. Efsanede Çin Hükümdarı Ch'in-yonun başını kestirdiği kahramanın kesik başı bir meşe şekline girmiştir ki bu say-

gının örneğine de, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Erzurum dolaylarından gelen göçmenlerin yerleştikleri Büyük Çatma köyünün yerinde bulunan bir ulu meşeyi kutsallaştırdıklarına tanık olduk.

Yirmi Km. uzaklıktan bile görülen Köseyusuflu köyündeki namlı medresenin bahçesindeki selvi kavaklar ve Görpeli köyündeki ne zaman ve kimin tarafından dikildiği bilinmeyen, yedi sekiz kişinin kucaklayamadığı kutsal kavak ağacının dokunulmadan günümüze kadar gelmesinin de kerameti herhalde» Şamanın ateş Tanrı'ya duasında «Ey melikem ey anam ateş! Sen Hangay ve Gur Hatu Han dağlarının tepesinde biten ak kavak ağacından yaratılmışsın» niyazının etkisiyle kalmıştır diyemez miyiz?

Kutsal sayılan ağaçlardan Ardıç'ın gölgesine bir göçmenin köyünü kurduğu Çadırardıç köyündeki Ulu ardıç'm maalesef yerinde yeller esiyor.

Kutsal ağaçlar arasında saymadan geçemeyeceğimiz en yaşlı ceviz ağaçlarından, Sanayi çarşısındaki (Abdullah Ağa Bahçesi) Çapanoğlu Mustafa Bey'in sarayının önünde bulunan dalı budağı törpülenmiş ceviz ağacını gösterebiliriz.

Yazamadığımız ve bilemediğimiz kimbilir daha ne kadar ulu ve kutsal ağaç vardır? Kim bilir? Dileğimiz bütün ağaçların ulu ve kutsal sayılması.

KAYNAKLAR:

- 1 — Yrd. Doç. Dr. Altınay, Ayten, Türk Dünyası Araştırmaları 1987
- 2 — Gazimihal, R.T.F. Araştırmaları Dergisi, İst.
- 3 — Dr. Ögel Bahaddin, Türk Mitolojisi, Ankara, 1971
- 4 — Ulusoy, Vehbi, Bozok Dergisi Yozgat, 1938.
- 5 — Tecirli, Mustafa, T. F. Araştırmaları Dergisi İst. 1959
- 6 — Çevre halkından derlediğim sözlü aktarmalar ve gezl, gözlem ve incelemelerim.